

Commissie Omgevingskwaliteit

Bezoekadres
Weesperplein 8
Amsterdam

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
crk@amsterdam.nl
www.crk.amsterdam.nl

Commissie Aanwijzing Monumenten

Onderwerp	Adviesaanvraag aanwijzing Rapenburgerplein 13-79/ Nieuwe Herengracht
Datum	15 april 2024
Commissie	Freek Schmidt (voorzitter), Isabel van Lent (architectuurhistoricus), Petra Brouwer (architectuurhistoricus), Bastiaan van de Kraats (restauratiearchitect)
Secretaris	Elles van den Hoek, Mirte Kooij
Adviseur(s)	Agnes Hemmes (Monumenten en Archeologie)

Geachte leden van het dagelijks bestuur van stadsdeel Centrum,

U heeft de subcommissie Aanwijzing Monumenten van de Commissie Omgevingskwaliteit gevraagd advies uit te brengen over de monumentwaardigheid van het woongebouw aan het Rapenburgerplein 13-79/ Nieuwe Herengracht.

De commissie hanteert bij de advisering de selectiecriteria voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten, zoals vastgesteld in de Erfgoedverordening. Zij beoordeelt of dit gebouw voor Amsterdam van belang is vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en/of cultuurhistorische waarde. Daarnaast wordt vastgesteld in hoeverre het een gaaf en/of zeldzaam voorbeeld is voor een bepaalde periode of van een bepaald (gebouw)type.

De commissie adviseert u het tussen 1972 en 1974 gebouwde en door architect Wiek Röling ontworpen appartementencomplex niet te beschermen als gemeentelijk monument. Het complex is een vroeg voorbeeld van 'Experimentele Woningbouw' uit de jaren '70, waarbij aansluiting werd gezocht bij de structuur en schaal van de historische binnenstad en een voor die tijd vernieuwende woontypologie werd toegepast. Diverse wijzigingen van de gevels hebben ervoor gezorgd dat het samenhangende beeld van het exterieur behoorlijk is aangetast. De aanwezige waarden zijn daarmee te gering om het woongebouw te beschermen als gemeentelijk monument. Een orde 2 status, die bij restauratie een restauratieve aanpak voorschrijft, is een passend instrument om de nog aanwezige waarden te beschermen.

Stedenbouwkundige waarde

Het appartementencomplex is gelegen op het 'eiland' Rapenburg dat samen met de 'eilanden' Marken en Uilenburg tot stand kwam als onderdeel van de Tweede Uitleg van Amsterdam aan het eind van de 16de eeuw. De entree van de woningen bevindt zich aan de korte zijde van het gebouw, het Rapenburgerplein. De woningen zelf zijn georiënteerd op de Nieuwe Herengracht en op het achterterrein, dat oorspronkelijk een deel was van de Rapenburgerstraat en zo het Rapenburgerplein met het J.D. Meijerplein verbond. Verpaupering, leegstand en roofbouw in en na de Tweede Wereldoorlog, in combinatie met de plannen voor de aanleg van de IJtunnel met bijbehorend wegennetwerk, zorgden ervoor dat deze buurt grotendeels op de schop ging. Dit woningcomplex werd gebouwd op de plaats van zes verpauperde panden. In het ontwerp werd aansluiting gezocht bij het historische stedenbouwkundige weefsel. Dit komt onder andere tot uitdrukking in de volume opbouw en ritmiek van de gevels, die zowel aan de Nieuwe Herengracht als aan de achterzijde een representatief karakter hebben.

Architectonische en cultuurhistorische waarde

Architect Wiek Röling was een van de architecten die in de jaren 60/70 van de twintigste eeuw in verzet kwam tegen de sloop en grootschalige nieuwbouw in binnensteden. Met zijn bureau 'zolder voor architectuur en stedenbouw' zette hij zich in voor het behoud van jonge en toekomstige monumenten. Zijn in opdracht van het ABF ontworpen woningen voor alleenstaanden aan het Rapenburgerplein/Nieuwe Herengracht zijn een vroeg voorbeeld van de invulling van open gaten in de binnenstad, waarbij rekening werd gehouden met de schaal van de historische bebouwing. De klassieke opzet met plint, middendeel en daklijst in combinatie met de indeling in traveeën refereert aan de verticaliteit van grachtenpanden, terwijl de abstracte vormgeving zorgt voor een eigentijds karakter. Het complex bestaat uit maisonnettes met een woon- en eetkamer en insteekverdieping met slaapvertrek, die op de Nieuwe Herengracht of op het Rapenburgerplein zijn georiënteerd, als zogenaamde rug-aan-rugwoningen, een voor die tijd vernieuwende typologie die het predicaat 'Experimentele woningbouw' kreeg.

Gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid

Begin 21ste eeuw zijn de bakstenen gevels en de kozijnen grotendeels vernieuwd. Eerder waren er al aanpassingen gedaan aan de zijgevels. Hoewel de hoofdopzet redelijk goed herkenbaar is gebleven, is de samenhang van het oorspronkelijke ontwerp door het forse detonerende hekwerk, het verschil in metselwerk, de gestuukte zijgevels en de nieuwe, witte kozijnen behoorlijk aangetast. Hierdoor is de zeggingskracht van de oorspronkelijke architectuur te veel verloren gegaan om een aanwijzing als gemeentelijk monument te rechtvaardigen.

Amsterdam, 13 mei 2024
Commissie Aanwijzing Monumenten

Freek Schmidt, voorzitter